

7. Cherniak, O.I. and Stavytskyi, A.V. (2009), *Dinamichna ekonometrika* [Dynamic Econometrics], KVITs, Kyiv, Ukraine, 120 p.

8. Shubravska, O.V. (2003), "Sustainable development of agrarian food system of Ukraine in terms of world integration processes", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2 (20), pp. 83-87.

УДК 330.59:330.567.22:36

Глухова О.О.,
к.е.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних наук,
Донецький державний інститут здоров'я,
фізичного виховання і спорту
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

СОЦІАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Hlukhova O.O.,
cand.sc.(econ.), assistant professor of
socialhumanitarian sciences department,
Donetsk State Institute of Health, Physical Education and Sport
National University of Physical Education and Sport of Ukraine

SOCIAL ORIENTATIONS OF STATE ECONOMIC POLICY FOR ENSURING PROPER QUALITY LIFE OF THE POPULATION

Постановка проблеми. Питання забезпечення належної якості життя населення надзвичайно актуалізується в умовах кризового стану економіки України. Вразливість економічної системи держави відсуває на другий план проблему досягнення соціальних орієнтирів – охорони здоров'я та фізичного виховання, освіти та охорони навколишнього середовища, соціального та правового захисту тощо. Водночас у стратегічній перспективі відсутність уваги держави до соціальних аспектів у якості можливих наслідків матимуть конкретні негативні явища економічного характеру у вигляді скорочення чисельності працеспроможного населення, зростання навантаження на пенсійний фонд, збільшення захворюваності на соціальні хвороби (алкоголізм, наркоманія) тощо. Отже, акцентування уваги на вирішенні соціальних завдань при проведенні економічної політики держави дозволяє виконати умови забезпечення належної якості життя населення з одночасним позитивним впливом на економічну складову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складові формування якості життя населення, досягнення балансу між економічною та соціальною складовою постійно знаходяться у колі інтересів представників наукового середовища. Так, поряд із значною кількістю публікацій за напрямком у різні періоди часу, тільки за останні роки представники різних наукових шкіл публікували дослідження за проблемними аспектами забезпечення соціальної складової в якості життя населення. Зокрема, комплексністю характеризуються дослідження В.Г. Никифорова [5-6; 12], в яких розглянуто питання формування й оцінювання якості життя населення для подальшого корегування регіональної соціальної політики; регіональний аспект з додатковим наголошенням на взаємозв'язку розвитку економіки та якості життя населення представлений у працях В.М. Янишевського [13]; питання систематизації показників оцінки якості життя населення висвітлено у наукових статтях С.Ю. Гончарової [2], О.Д. Гордей [3], А.В. Черкасова [11]; шляхи вирішення

актуальних проблем забезпечення добробуту населення, охорони його здоров'я представлено в працях Е.Б. Бойченко [1], В.І. Куценка [4], Т.М. Фертікової [10]. Водночас, невирішеними залишаються питання забезпечення збалансованості економічних та соціальних потреб громадянського суспільства, що потребує більш ґрунтовного розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування соціальних орієнтирів економічної політики держави для забезпечення належної якості життя населення, формування відповідних напрямків нівелювання соціальної напруги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалії сьогодення наочно демонструють гостроту проблеми дисбалансу між економічними та соціальними інтересами суспільства. Перманентні кризові явища в економіці країни висунули на перший план проблеми економічного забезпечення мінімальних потреб людини для забезпечення відповідності між якістю життя населення та рівнем соціально-економічного розвитку системи. Складність означеної ситуації пояснюється багатогранністю зв'язків, на чому наголошено у наукових дослідженнях провідних науковців. Зокрема, у працях вчених одеської наукової школи акцентується увага на наявності взаємозв'язку між якістю життя населення та рівнем соціально-економічного розвитку системи - зазначено, що економічний, соціальний, людський потенціали під впливом відповідних потреб, власне, і забезпечують соціально-економічний розвиток системи [12, с. 35]. Послідовно в наукових працях В.Г. Никифоренко наголошує на періодичних змінах стратегічного значення складових ланцюга виробничих ресурсів: «людські ресурси – матеріальні ресурси – фінансові ресурси» [5]. В дослідженні В.М. Янишевського [13] зазначено, що інтелектуальний капітал за умови відповідного його удосконалення спроможний забезпечити інноваційний розвиток економіки та підвищення якості життя населення. На думку вченого, саме стимулювання інноваційного розвитку держави є запорукою подальшого зростання якості життя населення.

Тіснота означеного зв'язку підтверджена тезою про можливі негативні зміни у якості життя населення при ознаках дисбалансу між рівнями соціально-економічного розвитку [12, с. 338-339] – у якості параметрів для своєчасного діагностування прояву негативних змін вченими пропонується розглядати: рівень купівельної спроможності населення; міру забезпеченості товарами тривалого користування; ступінь нерівності розподілу доходів (багатства) населення; рівень бідності; частку якісних ринкових та суспільних благ в їх загальній кількості [10, с. 341]. Сучасні дослідження дозволяють наділити державу зобов'язанням створювати сприятливі умови для благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання та соціальну стабільність суспільства. Концентрація уваги держави на соціальних орієнтирах економічної політики при забезпеченні належної якості життя населення відповідає класичній концепції «базових потреб», запропонованих Міжнародною організацією праці у 1970 році. Положення означеної концепції докладно розглянуто у багатьох наукових дослідженнях, де наголошено про першочерговість саме соціальної орієнтації державної економічної політики з подальшим контролем результативності за напрямками розвитку: фінансове забезпечення населення; турбота про стан здоров'я; можливість отримання бажаної освіти; зайнятість і якість трудового життя; вільний час і дозвілля; сприятливе навколишнє середовище; відповідне соціальне оточення; забезпечення безпеки правосуддя; участь у суспільному житті [3].

Вплив значної кількості негативних явищ на економіку країни останнім часом загострили проблему безробіття, наслідком чого стає скорочення доступу широких верств населення до якісних освітніх та медичних послуг, зменшення тривалості життя тощо. Слід зазначити, що саме перелічені ознаки складають визначення бідності. В наукових дослідженнях А.В. Черкасова підкреслено: «...скорочення тривалості життя, недоступність освіти, обмежені можливості реалізації трудової активності, недоступність якісних продуктів і послуг, у тому числі медичних, зростаюча ізолюваність багатьох верств населення від суспільного життя характеризує бідність згідно з методикою ООН, характеризує бідність [11, с. 44]». Отже, питання забезпечення належної якості життя повинні залишатися в центрі уваги держави.

Враховуючи відмінності між трактуванням понять рівня життя та якості життя населення, слід зазначити, що на сьогодні інтереси держави переважно сконцентровані на підтриманні саме рівня життя населення. При цьому якість життя населення є ширшим поняттям, що характеризується широтою охоплення як економічних, так і соціальних

аспектів. Так, у монографії В.Г. Никифорова наголошено, що «якість життя» населення складається з життєвих можливостей людини в усіх сферах її життєдіяльності, рівень реалізації життєвих можливостей, стандарти гармонійного розвитку [12, с. 40].

Безперечно, соціальні орієнтири економічної політики держави при забезпеченні належної якості життя населення повинні бути одним з основних завдань на макрорівні. Соціальні орієнтири економічної політики держави повинні полягати у досягненні реальних позитивних зрушень у споживчій та соціально-трудова сфері; сферах охорони здоров'я та соціального захисту, освіти та культури; охорони навколишнього середовища тощо. Укрупнено перелічені сфери надають напрямки корегування соціальної політики – підвищення турботи про стан здоров'я та духовний стан населення; оптимізація демографічних показників та якості індивідуальних умов життя населення. Наведена послідовність не є випадковою – саме стан здоров'я населення виступає одним з найголовніших показників якості життя населення, на чому наголошується у сучасних дослідженнях: «...стан здоров'я населення можна розглядати не тільки як один із найважливіших показників якості життя, але і як показник суспільного розвитку країни, відображення її економічного стану» [1].

Серед соціальних орієнтирів економічної політики держави при забезпеченні якості життя населення в розрізі турботи про здоров'я нації важливе місце слід віддати і питанням підвищення соціальної ролі фізичного виховання. Наочно ілюструє ступінь зацікавленості держави у досягненні соціальних орієнтирів стан законодавчої діяльності у галузі фізичного виховання - на сьогодні діє низка нормативно-законодавчих актів, проте діючий базовий закон прийнято ще у 1998 році, а схвалена Кабінетом Міністрів програма потребує конкретизації. Недостатня увага держави до соціальної ролі фізичного виховання має наслідком негативні зміни статистичних показників (табл. 1).

Таблиця 1
Показники, що характеризують сферу фізичного виховання в Україні

Показники за параметрами дослідження, осіб	Значення за період дослідження*				
	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість осіб, що займаються спортом	1317750	1186727	1218362	1276917	1271593
Кількість осіб, що займаються всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	5223118	4920428	4918331	4951946	4876904
Кількість дитячих фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання	1109	1028	1036	924	891
Кількість учнів і студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи	402293	439876	515765	569426	571827

Джерело: складено за даними офіційних статистичних джерел [9]

Так, за даними офіційних статистичних джерел, протягом 2008-2012 років спостерігається скорочення чисельності як потенційних спортсменів (осіб, які займаються спортом), так і осіб, які займаються всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи. Побудована за даними офіційних статистичних джерел таблиця додатково свідчить про скорочення кількості дитячих фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання. Стабільне зростання спостерігається лише у кількості учнів і студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи – протягом 5 років спостереження майже у півтора рази збільшилась численність дітей шкільного віку, не здатних витримати стандартні фізичні навантаження.

Державна участь у вирішенні питань, пов'язаних з фізичним вихованням, передусім базується у законодавчому забезпеченні, розробці цільових програм з досліджуваної проблематики. Аналіз наявної законодавчої бази дозволяє стверджувати про прийняття державою тези про важливість забезпечення здоров'я людини, про що наголошено як у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [8], так і в Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки [7]. Зокрема, Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки встановлює як орієнтири соціальної складової якості

життя населення: забезпечення змістовного дозвілля населення; впровадження системи заходів з активізації рухомої активності молоді; підвищення насиченості території держави спортивними спорудами; створення умов для соціальної адаптації людей з обмеженими фізичними можливостями тощо [7].

Обрання питань охорони здоров'я як основних соціальних орієнтирів економічної політики держави зумовлюється безперечною першочерговістю означеної сфери у соціально-орієнтованій економіці, про що наголошується у сучасних дослідженнях [4]. Додатковим фактором першочергового включення питань охорони здоров'я до соціальних орієнтирів економічної політики держави є, власне, стан здоров'я населення, яке за результатами сучасних досліджень лише на три чверті можна вважати здоровим [1]. При вирішенні питань охорони здоров'я заслуговує уваги проблематика збільшення тривалості життя, скорочення рівня смертності, впровадження заходів, спрямованих на профілактику захворювань. Зв'язок програм підвищення якості життя населення та програм охорони здоров'я є прямим, оскільки мінімізація впливу негативних факторів на здоров'я населення (політична, економічна та соціальна напруга, стан навколишнього середовища, духовний вакуум, брак фізичної активності) сприятиме кінцевому зростанню якості життя населення.

Висновки з даного дослідження. Економічні та соціальні потреби населення мають прояв у формуванні відповідного рівня та якості життя. Концентрація уваги держави на стабілізації економічної складової якості життя населення залишає поза увагою низку проблемних питань, пов'язаних із споживчою та соціально-трудою сферами; сферами охорони здоров'я та соціального захисту, освіти та культури; охорони навколишнього середовища. Необхідність затвердження соціальних орієнтирів економічної політики держави при забезпеченні належної якості життя населення визначається потребою корегування соціальної політики – підвищення турботи про стан здоров'я та духовний стан населення; оптимізація демографічних показників та якості індивідуальних умов життя населення.

Базовим напрямком у формуванні соціальних орієнтирів економічної політики держави виступає турбота про здоров'я нації, комплексність означеного напрямку соціальної політики повинна забезпечуватися і підвищенням уваги до питань фізичного виховання.

Перспективи досліджень у даному напрямі полягають в обґрунтуванні умов та критеріїв забезпечення належної якості життя населення у соціальному аспекті з одночасним позитивним впливом на економічну складову.

Література

1. Бойченко Е.Б. Соціально-економічна оцінка стану здоров'я населення (на прикладі Донецького регіону) / Е. Бойченко, І. Присяжна // Схід. – 2010. – № 3 (103). – С. 13-17.
2. Гончарова С.Ю. Показники оцінки рівня життя населення та їх систематизація / С.Ю. Гончарова, Ю.П. Радущко // Бізнесінформ. – 2012. – № 6. – С. 114-117.
3. Гордей О. Система чинників і фінансові показники вимірювання рівня життя населення / О. Гордей // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 222-225.
4. Куценко В. Здоров'я нації як стратегічний ресурс держави / В. Куценко // Вісн. НАН України. – 2009. – № 6. – С. 44-51.
5. Никифоренко В.Г. Сучасні підходи до оновлення понять щодо розвитку людських ресурсів / В.Г. Никифоренко // Економіка розвитку: науковий журнал. – 2013. – № 2. – С. 60-66
6. Никифоренко В.Г. Розвиток людських ресурсів: методологічні підходи до системного управління / В.Г. Никифоренко, В.О. Кравченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – Т. 2, № 2. – С. 139-143
7. Про схвалення Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки від 31.08.2011 р. № 828 - р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/22572>
8. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 17.11.2009 р. № 1724-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T091724.html
9. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Держаналітінформ, 2013. – 544 с.

10. Фертікова Т.М. Дослідження динаміки добробуту населення України / Т.М. Фертікова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. –Том 2, № 1 (3). – С. 338-346.
11. Черкасов А.В. Аналіз взаємозв'язку основних понять у сфері управління якістю життя населення / А.В. Черкасов // Проблеми науки. – 2012. – № 3. – С. 44-46.
12. Якість життя населення регіону : монографія / під ред. В.Г. Никифороенка. – Одеса: Друкарня «Атлант» ВОІ СОІУ, 2012. – 225 с.
13. Янишевський В.М. Удосконалення використання організаційного капіталу для забезпечення інноваційного розвитку економіки та підвищення якості життя населення регіонів/ В.М. Янишевський // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 1 (23). – С. 46-50.

References

1. Boichenko, E.B. (2010), "Socio-economic estimation of the state of health of population (on the example of the Donetsk region)", *Skhid*, no. 3 (103), pp. 13-17.
2. Honcharova, S.Iu. (2012), "Indexes of estimation of standard of living of population and their systematization", *Biznesinform*, no. 6, pp. 114-117.
3. Hordei, O. (2009), "System of factors and financial indexes of measuring of standard of living of population", *Pidprijemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, no. 10, pp. 222-225.
4. Kutsenko, V. (2009), "Health of nation as strategic resource of the state", *Visn. NAN Ukrainy*, no. 6, pp. 44-51.
5. Nykyforenko, V. (2013), "Modern going near updating of concepts in relation to development of human capitals", *Ekonomika rozvytku: naukovyi zhurnal*, no. 2, pp. 60-66.
6. Nykyforenko, V. (2013), "Development of human capitals : methodological going near the system management", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, no. 2, pp. 139-143.
7. About approval of the National having a special purpose social program of development of physical culture and sport on 2012-2016, available at: <http://osvita.ua/legislation/other/22572>
8. About a physical culture and sport, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/of_T091724.html
9. Statistical annual of Ukraine for 2012 (2013), Government service of statistics of Ukraine, *Derzhanalitinform*, Kyiv, Ukraine, 544 p.
10. Fertikova, T.M. (2010), "Research of dynamics of welfare of population of Ukraine", *Biuleten Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu*, vol. 2, no. 1 (3), pp. 338-346.
11. Cherkasov, A. (2012), "Analysis of intercommunication of basic concepts in the field of quality management of life of population", *Problemy nauky*, no. 3, pp. 44-46.
12. Nykyforenko, V. (2012), *Yakist zhyttia naseleennia rehionu* [Quality of life of population of region], Drukarnia «Atlant» VOІ SOІU, Odesa, Ukraine, 225 p..
13. Yanysheskyi, V. (2011), "Improvement of the use of organizational capital for providing of innovative development of economy and upgrading of life of population of regions", *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 1 (23), pp. 46-50.